CHERNIVTSI
LAW SCHOOL

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
юридичний факультет
Кафедра теорії права та прав людини

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан юридичного факультету
проф. Віталій ГОРДЄЄВ
«31» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ІСТОРІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

обов'язкова

Освітня програма Право
Спеціальність D 8 Право
Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
юридичний факультет
Мова навчання українська

Чернівці 2026 рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія європейського права», складена відповідно до вимог Освітньої програми «Право» підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю D 8 Право галузі знань D Бізнес, адміністрування та право.

Розробники:

Максимюк Олександр Дмитрович, доцент кафедри теорії права та прав людини, кандидат юридичних наук

Павлюк Анатолій Григорович, асистент кафедри теорії права та прав людини, кандидат юридичних наук.

Викладачі, що забезпечують читання даної навчальної дисципліни:

Максимюк Олександр Дмитрович, доцент кафедри теорії права та прав людини, кандидат юридичних наук

Павлюк Анатолій Григорович, асистент кафедри теорії права та прав людини, кандидат юридичних наук.

Погоджено з гарантом ОП Право _____ **д.ю.н., проф. Оксана ЩЕРБАНЮК**

Затверджено на засіданні кафедри теорії права та прав людини

Протокол № 2 від «31» серпня 2026 року

Завідувач кафедри теорії права та прав людини _____ **д.ю.н., проф. Наталія ГУРАЛЕНКО**

Схвалено науково-методичною комісією юридичного факультету

Протокол № 2 від «31» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії _____ **PhD, ас. Лаура БЗОВА**

Мета навчальної дисципліни. Професійний рівень юристів залежить від багатьох чинників. Одним із них є розуміння того, що поза історичним контекстом неможливо пізнати сучасні правові явища, оскільки в суспільстві завжди зберігаються залишки минулого, є основи сучасного й зачатки майбутнього. Історичні дисципліни відіграють провідну роль в ознайомленні з вітчизняною та світовою політичною й правовою культурою, знання якої дає можливість не повторювати помилок, глибше зрозуміти сучасні правотворчі та державні процеси, прогнозувати основні тенденції їх розвитку. Окрім того, різні історико-правові дисципліни, зокрема «Історія європейського права», за змістом та фаховим спрямуванням визначені вітчизняними освітянськими стандартами як юридичні дисципліни, котрі разом із «Теорією права» формують підвалини (фундамент) вивчення сучасного права, що зумовлює їх місце в системі юридичної освіти як фундаментальних дисциплін. Цим і визначається потреба пошуку різноманітних форм їх вивчення, підготовки відповідного навчально-методичного забезпечення. Чому треба досліджувати далеке й не дуже далеке минуле правових інститутів? Передусім тому, що глибоке розуміння суті сучасних правових інститутів неможливе без відповідей на такі питання: Як вони виникли? Які основні етапи пройшли у своєму розвитку? Які причини зумовили їх зміни, заміну одного правового інституту іншим? Як вони вплинули на подальший розвиток права?

Завдання, що стоять перед сучасною вітчизняною юридичною освітою, вимагають оновлення змісту навчального курсу через переосмислення усталених положень та оцінок історичного процесу правотворення в зарубіжних країнах, нових підходів та форм організації самого навчального процесу з посиленням елементу самостійної роботи студентів. Прагнення врахувати зазначене зумовило появу певних змістових та структурних особливостей пропонованої навчальної програми.

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія європейського права» – хронологічне вивчення правових інститутів окремих країн Європи, з'ясування особливостей реалізації загальних закономірностей історичного розвитку права.

Пререквізити. Для підвищення ефективності засвоєння курсу, до початку або разом із навчальною дисципліною «Історія європейського права» здобувач вищої освіти має вивчити такі дисципліни, як «Актуальні питання історії та культури України», «Теорія права», «Права людини» та ін.

Після вивчення навчальної дисципліни «Історія європейського права» студент володітиме наступними компетенціями, що закріплені в Освітній програмі підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти за спеціальністю D8 Право:

***Загальні компетентності (ЗК)**:*

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів);
- ЗК 11. Здатність реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина;
- ЗК 12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми;
- ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності;
- ЗК 17. Здатність до міжособистісної взаємодії;
- ЗК 18. Здатність працювати в міжнародному контексті;
- ЗК 20. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і обов'язків.

Спеціальні компетентності (СК):

- СК 2. Знання і розуміння ретроспективи формування правових та державних інститутів;
- СК 3. Цінування честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи;

- СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини;
- СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції;
- СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;
- СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення;
- СК 17. Розуміння природи правової культури та здатність діяти у відповідності з нею;
- ФК 19. Розуміння права як цінності та здатність діяти відповідно до цього.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.
- ПРН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
- ПРН. 12. Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло.
- ПРН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.
- ПРН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.
- ПРН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.
- ПРН 24. Демонструвати критичне творче осмислення правових норм, законів, правових явищ з погляду їх гуманістичного, демократичного і морального змісту.
- ПРН 25. Демонструвати необхідні знання та розуміння права як засобу задоволення науково обґрунтованих, соціально справедливих загальнолюдських потреб та інтересів громадян, їх об'єднань та діяти відповідно до цього.

Опис змісту робочої програми навчальної дисципліни
Загальна інформація

Форма навчання	**Рік підготовки**	**Семестр**	**Кількість**		**Кількість годин**						**Вид підсумкового контролю**
			кредитів	**Годин**	**лекції**	**практичні**	**семінарські**	**лабораторні**	**самостійна робота**	**індивідуальні завдання**	
Денна	1-й	1-2	5	150	28	28	-	-	94	-	екзамен
Заочна	1-й	1-2	5	150	8	8	-	-	134	-	екзамен

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем з навчальної дисципліни	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Змістовий модуль 1 (І семестр) Античне та середньовічне європейське право												
Тема 1. Античне європейське право	10	2	2			6	13	2	2			9
Тема 2. Право Франкської держави	11	2	2			7	14	2	2			10
Тема 3. Середньовічне право Франції	10	2	2			6	10					10
Тема 4. Середньовічне право Англії	10	2	2			6	10					10
Тема 5. Середньовічне право Німеччини	11	2	2			7	10					10
Тема 6. Середньовічне українське право	23	4	4			15	18					18
Разом за змістовим модулем 1	75	14	14			47	75	4	4			67
Змістовний модуль 2 (ІІ семестр) Європейське право Нового та Новітнього часів												
Тема 7. Англійське право Нового часу	10	2	2			6						7
Тема 8. Право Франції в Новий час	11	2	2			7	11	1	1			9
Тема 9. Право Німеччини в Новий час	11	2	2			7	12	1	1			10
Тема 10. Українське право Нового та Новітнього часів	11	2	2			7	13	1	1			11
Тема 11. Новітнє право Великобританії	11	2	2			7	10					10
Тема 12. Новітнє право Франції	11	2	2			7	12	1	1			10
Тема 13. Новітнє право Німеччини	10	2	2			6	10					10
Разом за модулем 2	75	14	14			47	75	4	4			67
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	150	28	28			94	150	8	8			134

Тематика лекційних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	**Античне європейське право** Поняття античності. Утворення Афінської держави. Реформи Тесея. Реформи Солона, Клі-

	сфена, Ефіальта та Перікла. Державний устрій. Утворення та розвиток Спартанської держави. Державний устрій. 3) Зародження античного європейського права. Джерела та основні риси права Стародавньої Греції. Закони Драконта. Утворення Римської держави. Основні етапи історії римського права. Закони XII таблиць. Джерела римського права в період республіки. Джерела права в період імперії. Кодифікація Юстиніана. Основні риси права в період республіки. Судовий процес. Римське право в період імперії. Історичне значення римського права та рецепція римського права.
2	**Право Франкської держави** Утворення Франкської держави. Періоди розвитку Франкської імперії. Реформи Карла Мартелла. Центральне та місцеве управління у франків. Судова система. Варварські правди. Салічна правда. Історія та джерела створення. Основні риси права за Салічною правдою.
3	**Середньовічне право Франції** Загальна характеристика пам'яток права середньовічної Франції. Кутюми, їх форма та територіальна дія. Кутюми Бовезі 1283 р. та їх загальна характеристика. Кутюми Оверні. Кутюми графства Мен. Кутюми Нормандії. Кутюми Парижу. Рецепція римського права. Канонічне право. Кодекси канонічного права. Міське право. Королівські акти. Постанови парламентів Франції. Ордонанс у сфері кримінального права 1670 р. Ордонанс у сфері цивільного права 1731 р. Ордонанс 1735 р. про заповіт. Морський ордонанс 1681р. Статут про торгівлю 1673р. «Чорний кодекс» 1685р. Основні риси права середньовічної Франції.
4	**Середньовічне право Англії** Англосаксонський період історії англійського права. Становлення загального права. Визначення загального права. Категорії та поняття англійського загального права. Загальне право та право справедливості. Велика хартія вільностей про правове становище різних соціальних груп. Велика хартія вільностей про правосуддя. Історичне значення Великої хартії вільностей.
5	**Середньовічне право Німеччини** Загальна характеристика правової системи середньовічної Німеччини. Станові галузі права. Право земське. Право ленне. Право канонічне. Право міське. Магдебурське право. Право двірське. Законодавство королів. Статути про земський мир. Майнцський статут. Виборчі капітулярії. Рецепція римського права. Звід цивільних законів. Модернізовані пандекти. Саксонське та Швабське зерцала. Золота булла 1356р.. Кароліна 1532 р. та її загальна характеристика. Основні риси права середньовічної Німеччини.
6	**Середньовічне українське право** Утворення Київської Русі. Державний лад. Судова система. Джерела права. Звичаєве право. Договори Русі з Візантією: 907, 911, 945 та 971 рр. Княже законодавство. Церковні устави. Руська правда. Загальна характеристика. Основні риси права за Руською правдою: цивільне право, спадкове право, кримінальне право. Правова система Галицько-Волинського князівства. Литовсько-Руське право (друга пол. XIV- перша пол. XVI ст.). Магдебурське право.
7	**Англійське право Нового часу** Еволюція загального права Англії. Особливості формування англійського статутного права. Верховенство статутів. Види статутного права. Співвідношення загального і статутного права. Юриспруденція Брактона та Едварда Кука. Основні риси права Англії в Новий час.
8	**Право Франції у Новий час** Конституційний розвиток Франції у Новий час. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р. Історія створення кодексу Наполеона. Застереження французьких судів на проєкт кодексу. Застереження Касаційного та апеляційних судів. Джерела французького цивільного кодексу. Загальна характеристика кодексу Наполеона. 4) Історичне значення кодексу Наполеона. Рецепція французького цивільного кодексу та його територіальна дія на сучасному етапі. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Кримінально-процесуальний кодекс Франції 1810 р.
9	**Право Німеччини у Новий час** Джерела права. Історія створення Німецького цивільного уложення 1896 р. Загальна характеристика, система та зміст німецького Цивільного кодексу 1896 р. Основні інститути. Юри-

	дичні особи. Договори та зобов'язання. Право власності та володіння. Шлюб і сім'я. Характерні риси спадкового права. Торговий кодекс 1897 р. Кримінальні кодекси Німеччини 1810 і 1871 рр.
10	**Українське право Нового та Новітнього часів** Розвиток українського права за часів Речі посполитої (друга пол. XVI- перша пол. XVII ст.). Основні риси права. Суд і процес. Українське право в роки Визвольної війни 1648-1654 рр. Правова система. Судова система та процес. Українське право у другій пол. XVII-XVIII ст. Конституція Пилипа Орлика. Правова система. Суд і процес. Правова система України за часів імперської окупації (XIX- початок XX ст.). Право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття. Українська правова система під час відродження (березень 1917 – квітень 1918 р.). Судова система. Правова система України за гетьманського періоду (квітень 1918 – листопад 1918 р.). Особливості правової системи УНР часів Директорії. Правова система ЗУНР (1918-1923рр.). Формування соціалістичного права. Українське право в період панування тоталітарного режиму. Українська правова система в роки другої світової війни. Правова система України у повоєнні роки. Українське право в період неототалітарного режиму (середина 1960-х – середина 1980-х років). Українське право періоду перебудови (1985-1991 рр.). Розвиток сучасного українського права.
11	**Новітнє право Великобританії** Поняття правової системи Великобританії. Елементи правової системи Великобританії: а) англійська правова система; б) шотландська правова система; в) правова система Північної Ірландії. Статутне право. Загальне право. Право справедливості. Судочинство із цивільних і кримінальних справ. Юридичні професії Великобританії.
12	**Новітнє право Франції** Правова система Франції. Історія прийняття та структура Конституції Франції. Президент. Уряд. Парламент. Судова влада. Місцеве управління.
13	**Новітнє право Німеччини** Особливості правової системи Німеччини в період нацистської диктатури. Державне право. Право власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Кримінальне та кримінально-процесуальне право. Сучасне німецьке право. Судова система Німеччини у XXI ст..

Тематика практичних занять з переліком питань

№	Назва теми з основними питаннями
1	**Закони XII таблиць** **Питання:** Історичні умови створення Законів XII таблиць. Право власності. Зобов'язальне право. Сімейно-шлюбне та спадкове право. Злочин і покарання. Судовий процес. **Завдання:** У римлянина **А**. була вкрадена цінна срібна чаша. Через кілька років він випадково виявив вкрадену річ у **В.** Останній пояснив, що купив чашу в ювелірній лавці, не знаючи, що вона крадена, і відмовився повернути чашу, пославшись на трирічне добросовісне володіння. **А.** звернувся до суду. *Яким могло бути судове рішення за Законами XII Таблиць?*
2	**Салічна правда** **Питання:** Салічна правда – пам'ятка середньовічного права франків. Право власності за Салічною правдою. Зобов'язальне право. Сімейне та спадкове право. Злочин і покарання. Судовий процес. **Завдання:** В державі франків влітку 495 р. Карл був викликаний до суду, але не зміг туди з'явитися, так як був зайнятий виконанням королівської служби. *Чи буде покараний Карл за неявку в суд? Якщо так, то яким чином?*
3	**Пам'ятки права середньовічної Франції** **Питання:** Кутюми та їх збірники. Рецепція римського права. Пам'ятки канонічного права. Пам'ятки міського права. Акти королівської влади та Генеральних штатів.

	Завдання: Сеньйор графства Клермон з метою ремонту мостів і доріг ввів нове мито для тих, що проїжджають. Але після закінчення трьох років, коли мета була досягнута, сеньйор вирішив зберегти збір, перетворивши його на постійний, такий, що діє на основі місцевого звичаю (кутюма). *Чи правомірні дії сеньйора?*
4	**Велика хартія вільностей 1215р.** **Питання:** Соціально-політичні передумови «Великої хартії вільностей». «Велика хартія вільностей» про правове становище різних суспільних груп: а) хартія і духовенство; б) хартія і барони; в) хартія та інші суспільні групи. «Велика хартія вільностей» про правосуддя. Історичне значення «Великої хартії вільностей». **Завдання:** Лицар Джон був заарештований і кинутий до в'язниці за рішенням шерифа м. Лондон за борги. За рішенням цього ж шерифа була конфіскована вся нерухомість Джона. Лицар звернувся з петицією до короля. *Вирішить ситуацію відповідно до статей «Великої хартії вільностей».*
5	**Пам'ятки права середньовічної Німеччини** **Питання:** Загальна характеристика правової системи середньовічної Німеччини. Джерела права: «Саксонське зерцало», «Швабське зерцало», «Золота булла», міське право, загальноімперське законодавство, «Кароліна». **Завдання:** 13-річний Олівер і 16-річний Ганс були затримані у момент вчинення крадіжки в лавці м'ясника. В процесі слідства з'ясувалося, що Ганс вже двічі був раніше помічений у крадіжках. *Яке покарання чекає Олівера і Ганса відповідно норм «Кароліни»?*
6	**Середньовічне українське право** **Питання:** Загальна характеристика джерел середньовічного українського права. Загальна характеристика Руської правди. Правова система Галицько-Волинського князівства. Литовсько-Руське право (друга пол. XIV-перша пол. XVI ст.). **Завдання:** Охарактеризуйте джерела права Київської Русі.
7	**Загальне та статутне право Англії** **Питання:** Поняття та загальна характеристика загального права Англії. Право справедливості. Статутне право Англії. Види статутів. Співвідношення загального та статутного права Англії. **Завдання:** Під час виконання службових обов'язків на хабарі був затриманий шериф одного з графств Англії. *Яке покарання буде нести шериф графства відповідно норм Першого Вестмінстерського статуту?*
8	**Кодекс Наполеона 1804р.** **Питання:** Загальна характеристика Цивільного кодексу Франції 1804 р. Право власності за Цивільним кодексом Франції 1804 р. Зобов'язальне право за Цивільним кодексом Франції 1804 р. Сімейно-шлюбне право за Цивільним кодексом Франції 1804 р. Спадкове право за Цивільним кодексом Франції 1804 р. Історичне значення Кодексу Наполеона 1804 р. **Завдання:** П'єр Леру взяв в оренду на три роки будинок і домовився про його продаж після завершення терміну оренди за обумовленою ціною. Через три роки П'єр Леру потребував виконання раніше досягнутої домовленості, але продавець відмовився, мотивуючи це тим, що внаслідок різкого подорожчання нерухомості, він втратив би при продажу будинку за попередніми умовами більше 7/12 його нової ціни. *Чи правомірні вимоги П'єр Леру? Чи обґрунтовані заперечення продавця за правилами Кодексу Наполеона?*
9	**Німецьке цивільне уложення 1896р.** **Питання:** Загальна характеристика Німецького цивільного уложення 1896 р.Право власності за Німецьким цивільним уложенням 1896 р. Зобов'язальне право за Німецьким цивільним уложенням 1896 р. Сімейно-шлюбне та спадкове право за Німецьким цивільним уложенням

	1896 р. **Завдання:** Землевласник А. пред'явив позов власнику промислового підприємства, яке перебувало поруч з його земельним володінням, з вимогою вжити заходів для того, щоб дим і попіл із заводських труб не проникали на територію землеволодіння. *Яке буде рішення суду на основі Німецького цивільного уложення? Порівняйте його з рішенням за Цивільним кодексом Франції.*
10	**Українське право Нового та Новітнього часів** **Питання:** Українське право за часів Речі посполитої (друга пол. XVI- перша пол. XVII ст.). Основні риси права. Суд і процес. Українське право в роки Визвольної війни 1648-1654 рр. Правова система. Судова система та процес. Українське право у другій пол. XVII-XVIII ст. Конституція Пилипа Орлика. Зміни у правовому становищі Запорізької Січі. Правова система. Суд і процес. Правова система України за часів імперської окупації (XIX- початок XX ст.). Право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття. Новітнє українське право. Українська правова система під час відродження (березень 1917 – квітень 1918 р.). Судова система. Правова система України за гетьманського періоду (квітень 1918 – листопад 1918 р.). Особливості правової системи УНР часів Директорії. Правова система ЗУНР (1918-1923рр.). Формування соціалістичного права. Українське право в період панування тоталітарного режиму. Українська правова система в роки другої світової війни. Правова система України у повоєнні роки. Українське право в період неототалітарного режиму (середина 1960-х – середина 1980-х років). Українське право періоду перебудови (1985-1991 рр.). Розвиток сучасного українського права. **Завдання:** Охарактеризуйте джерела та основні риси українського права в Новий та Новітній часи.
11	**Новітнє право Великобританії** **Питання:** Поняття правової системи Великобританії. Елементи правової системи Великобританії: а) англійська правова система; б) шотландська правова система; в) правова система Північної Ірландії. Статутне право. Загальне право. Право справедливості. Судочинство із цивільних і кримінальних справ. Юридичні професії Великобританії. **Завдання:** Надайте загальну характеристику новітньої правової системи Великобританії.
12	**Конституція V республіки у Франції** **Питання:** Історія прийняття та структура Конституції Франції. Президент. Уряд. Парламент. Судова влада. Місцеве управління. **Завдання:** Охарактеризуйте повноваження центральних органів Франції за Конституцією 1958 р.
13	**Законодавство нацистської диктатури в Німеччині** **Питання:** Особливості правової системи Німеччини в період нацистської диктатури. Державне право. Право власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Кримінальне та кримінально-процесуальне право. **Завдання:** Розкрийте джерела та основні риси новітнього права Німеччини.

Самостійна робота студента

№	Назва теми (завдання)	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин д.ф.н.	Кількість годин з.ф.н.
1	Античне європейське право	Визначте поняття античності. Розкрийте утворення Афінської держави. Реформи Те-	6	9

		сея. Реформи Солона, Клісфена, Ефіальта та Перікла. Державний устрій. Утворення та розвиток Спартанської держави. Державний устрій. Зародження античного європейського права. Джерела та основні риси права Стародавньої Греції. Закони Драконта. Розкрийте утворення Римської держави. Визначте основні етапи історії римського права. Закони XII таблиць. Джерела римського права в період республіки. Джерела права в період імперії. Кодифікація Юстиніана. Основні риси права в період республіки. Судовий процес. Римське право в період імперії. Історичне значення римського права та рецепція римського права.		
2	Право Франкської держави	Охарактеризуйте утворення Франкської держави та періоди розвитку Франкської імперії. Реформи Карла Мартелла. Центральне та місцеве управління у франків. Судова система. Варварські правди. Салічна правда. Історія та джерела створення. Визначте основні риси права за Салічною правдою.	7	10
3	Середньовічне право Франції	Загальна характеристика пам'яток права середньовічної Франції. Кутюми, їх форма та територіальна дія. Кутюми Бовезі 1283 р. та їх загальна характеристика. Кутюми Оверні. Кутюми графства Мен. Кутюми Нормандії. Кутюми Парижу. Рецепція римського права. Канонічне право. Кодекси канонічного права. Міське право. Королівські акти. Постанови парламентів Франції. Ордонанс у сфері кримінального права 1670 р. Ордонанс у сфері цивільного права 1731 р. Ордонанс 1735 р. про заповіт. Морський ордонанс 1681р. Статут про торгівлю 1673р. «Чорний кодекс» 1685р. Основні риси права середньовічної Франції.	6	10
4	Середньовічне право Англії	Охарактеризуйте англосаксонський період історії англійського права. Становлення загального права. Визначення загального права. Категорії та поняття англійського загального права. Загальне право та право справедливості. Велика хартія вільностей про правове становище різних соціальних груп. Велика хартія вільностей про правосуддя. Визначте історичне значення Великої хартії вільностей.	6	10
5	Середньовічне право Німеччини	Загальна характеристика правової системи середньовічної Німеччини. Станові галузі права. Право земське. Право ленне. Право канонічне. Право міське. Магдебурське право. Право двірське. Законодавство королів.	7	10

		Статути про земський мир. Майнцський статут. Виборчі капітулярії. Рецепція римського права. Звід цивільних законів. Модернізовані пандекти. Саксонське та Швабське зерцала. Золота булла 1356р.. Кароліна 1532 р. та її загальна характеристика. Основні риси права середньовічної Німеччини.		
6	Середньовічне українське право	Утворення Київської Русі. Державний лад. Судова система. Джерела права. Звичаєве право. Договори Русі з Візантією: 907, 911, 945 та 971 рр. Княже законодавство. Церковні устави. Руська правда. Загальна характеристика. Основні риси права за Руською правдою: цивільне право, спадкове право, кримінальне право. Правова система Галицько-Волинського князівства. Литовсько-Руське право (друга пол. XIV- перша пол. XVI ст.). Магдебурське право.	15	18
7	Англійське право Нового часу	Розкрийте еволюцію загального права Англії. Особливості формування англійського статутного права. Верховенство статутів. Види статутного права. Співвідношення загального і статутного права. Юриспруденція Брактона та Едварда Кука. Основні риси права Англії в Новий час.	6	7
8	Право Франціїї у Новий час	Конституційний розвиток Франції у Новий час. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р. Історія створення кодексу Наполеона. Застереження французьких судів на проєкт кодексу. Застереження Касаційного та апеляційних судів. Джерела французького цивільного кодексу. Загальна характеристика кодексу Наполеона. 4) Історичне значення кодексу Наполеона. Рецепція французького цивільного кодексу та його територіальна дія на сучасному етапі. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Кримінально-процесуальний кодекс Франції 1810 р.	7	9
9	Право Німеччини у Новий час	Джерела права. Історія створення Німецького цивільного уложення 1896 р. Загальна характеристика, система та зміст німецького Цивільного кодексу 1896 р. Основні інститути. Юридичні особи. Договори та зобов'язання. Право власності та володіння. Шлюб і сім'я. Характерні риси спадкового права. Торговий кодекс 1897 р. Кримінальні кодекси Німеччини 1810 і 1871 рр.	7	10
10	Українське право Нового та Новітнього часів	Розкрийте розвиток українського права за часів Речі посполитої (друга пол. XVI- перша пол. XVII ст.). Основні риси права. Суд і процес. Українське право в роки Визвольної війни 1648-1654 рр. Правова система. Судова	7	11

		система та процес. Українське право у другій пол. XVII-XVIII ст. Конституція Пилипа Орлика. Правова система. Суд і процес. Правова система України за часів імперської окупації (XIX- початок XX ст.). Право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття. Українська правова система під час відродження (березень 1917 – квітень 1918 р.). Судова система. Правова система України за гетьманського періоду (квітень 1918 – листопад 1918 р.). Особливості правової системи УНР часів Директорії. Правова система ЗУНР (1918-1923рр.). Формування соціалістичного права. Українське право в період панування тоталітарного режиму. Українська правова система в роки другої світової війни. Правова система України у повоєнні роки. Українське право в період неототалітарного режиму (середина 1960-х – середина 1980-х років). Українське право періоду перебудови (1985-1991 рр.). Розвиток сучасного українського права.		
11	Новітнє право Великобританії	Визначте поняття правової системи Великобританії. Елементи правової системи Великобританії: а) англійська правова система; б) шотландська правова система; в) правова система Північної Ірландії. Статутне право. Загальне право. Право справедливості. Судочинство із цивільних і кримінальних справ. Юридичні професії Великобританії.	7	10
12	Новітнє право Франції	Охарактеризуйте правову систему Франції. Історія прийняття та структура Конституції Франції. Президент. Уряд. Парламент. Судова влада. Місцеве управління.	7	10
13	Новітнє право Німеччини	З’ясуйте особливості правової системи Німеччини в період нацистської диктатури. Державне право. Право власності. Зобов’язальне право. Сімейне право. Кримінальне та кримінально-процесуальне право. Сучасне німецьке право. Судова система Німеччини у XXI ст..	6	10

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів

Оцінювання самостійної роботи здійснюється в межах поточного контролю відповідно до змістових модулів, а здобуті бали за опрацювання тем інтегруються в загальну суму поточного оцінювання (максимум 50 балів), що в поєднанні з підсумковим контролем формує кінцеву оцінку з дисципліни. Оцінювання залежить від обраного виду завдань: за 5-бальною шкалою оцінюються усні виступи, письмові завдання та тестування на платформах електронного навчання (від 5 балів за повне, глибоке володіння матеріалом і розв'язання практичних кейсів до 0 балів за відсутність знань), а за спеціальною 2-бальною шкалою — підготовчі й творчі завдання, такі як ведення опорного конспекту, укладання термінологічного словника, підготовка есе, дайджестів, конспектування першоджерел, доповнення виступів чи суттєві запитання (де 2 бали надаються за повне, самостійне та творче розкриття питання, а 1 бал — за часткове чи неповне виконання).

Методи навчання

Навчання та викладання побудоване на комплексному і студентоцентричному підходах, принципах академічної свободи і академічної доброчесності, базується на інтерактивному навчанні практичного спрямування у формах лекцій (лекція-диспут, лекція-дискусія, лекція-презентація), практичних занять (робота з джерельною базою, навчально-методичною, науковою літературою), самостійної та індивідуальної роботи студентів, вирішення кейсів, індивідуального підходу до кожного студента.

Система контролю та оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути: контрольні роботи; тестові завдання; написання тематичних глосаріїв; проєкти (індивідуальні та командні проєкти; дослідницько-творчі та ін.); реферати; есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; виступи на наукових заходах, конференціях; вирішення казусів; інші види індивідуальних та групових завдань.

Критерії оцінювання поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях.

Підсумкова оцінка виставляється за умови наявності документа здобувача, що підтверджує участь у заході неформального навчання.

Загалом, 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент набирає методом додавання балів, одержаних ним на кожному практичному занятті. Ще 50 % майбутньої підсумкової оцінки з навчальної дисципліни студент набирає під час екзамену.

Усний виступ та виконання письмового завдання, під час практичного заняття, тестування з теми практичного заняття	**Критерії оцінювання**
«відмінно»	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно й аргументовано його викладає під час усних виступів і письмових відповідей, глибоко та всебічно володіє логічною термінологією, розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу. Правильно вирішено всі тестові завдання.
«дуже добре»	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів і письмових відповідей, володіє логічною термінологією, в основному розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки. Правильно вирішено більшість тестових завдань.
«добре»	У цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст

	під час усних виступів і письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки. Правильно вирішено половину тестових завдань.
«задовільно»	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів і письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності. Правильно вирішено меншість тестових завдань.
«достатньо»	Частково володіє навчальним матеріалом не в змозі викласти зміст більшості питань теми під час усних виступів і письмових відповідей, допускаючи при цьому суттєві помилки. Правильно вирішено окремі тестові завдання.
«незадовільно»	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань і практичних завдань. Не вирішено жодного тестового завдання.

Доповнення виступу:

2 бали – отримують студенти, які глибоко володіють матеріалом, чітко визначили його зміст; зробили глибокий системний аналіз змісту виступу, виявили нові ідеї та положення, що не були розглянуті, але суттєво впливають на зміст доповіді, надали власні аргументи щодо основних положень даної теми.

1 бал отримують студенти, які виклали матеріал з обговорюваної теми, що доповнює зміст виступу, поглиблює знання з цієї теми та висловили власну думку.

Суттєві запитання до доповідачів:

2 бали отримують студенти, які своїм запитанням до виступаючого суттєво і конструктивно можуть доповнити хід обговорення теми.

1 бал отримують студенти, які у своєму запитанні до виступаючого вимагають додаткової інформації з ключових проблем теми, що розглядається.

Експрес-контроль:

2 бали нараховуються студентам, які вільно володіють усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлюють свої думки.

1 бал отримують студенти, які частково володіють матеріалом та можуть окреслити лише деякі проблеми теми.

Складання словника основних термінів, що визначені програмою курсу (за темами):

Програмою курсу визначено перелік ключових термінів, що розкривають зміст кожної теми. Студентам пропонується скласти словник основних термінів з конкретної теми на останніх сторінках опорного конспекту лекцій.

2 бали нараховуються студентам, які не лише склали повний перелік визначених термінів з конкретної теми, а й можуть вільно розтлумачити їх зміст.

1 бал нараховуються студентам, які склали неповний перелік визначених термінів з конкретної теми і не можуть їх розтлумачити без конспекту.

Ведення опорного конспекту лекції:

Опорний конспект лекції (ОКЛ) – вид навчально-методичного посібника, в якому стисло і системно викладено основний теоретичний матеріал у формі основних понять і положень, що структурно й логічно пов'язані між собою. Дані поняття та положення є лише опорними сигналами, вони вимагають пояснень і визначень, що мають записати студенти під час лекції. Його ведення сприяє системному і глибокому засвоєнню навчального матеріалу, дозволяє простежити структурні зв'язки між різними поняттями, положеннями, концепціями, проблемами, теоріями тощо.

Кожен студент повинен мати ОКЛ на лекціях і вести в ньому записи власноруч. Під час аудиторної роботи з ОКЛ студенти записують основні тези лекції та пояснення викладача у визначеному в конспекті полі. Під час самостійної роботи рекомендується доповнити записи лекції та завершити виконання завдань, що були зазначені в Робочій програмі навчальної дисципліни.

2 бали нараховуються студентам, які в повному обсязі самостійно і творчо опрацювали всі питання лекції і вільно володіють її змістом.

1 бал нараховується студентам, які опрацювали лише окремі питання лекції і не достатньо вільно володіють її змістом.

Підготовка творчих завдань(есе, дайджест):

Есе – це самостійна творча робота, де у вільній формі висловлюються особисті думки на тему, передбачену Робочою програмою навчальної дисципліни. Головна мета есе – це самостійне розкриття студентом на підставі опрацьованого матеріалу теми, проблеми, питання.

Дайджест – це добір уривків з різних джерел на певну тематику. У форматі дайджестів можна зробити системний аналіз будь-якого теоретичного положення, розкрити різні точки зору на будь-яку проблему, тему, питання та зробити узагальнюючі висновки.

2 бали отримують студенти, які можуть виокремити з різних джерел основні положення, структурно об'єднати їх, коротко проаналізувати кожне з них та зробити ґрунтовні узагальнюючі висновки.

1 бал отримують студенти, які в цілому правильно виокремили основні положення кожного з джерел, але не зробили їх відповідного аналізу та узагальнюючих висновків.

Ведення конспекту першоджерел:

2 бали отримують студенти, які опрацювали всю необхідну обов'язкову літературу, засвоїли її основні теоретичні положення, вміють їх пояснити і розтлумачити.

1 бал отримують студенти, котрі опрацювали не всю необхідну літературу, не завжди розуміють її вихідні теоретичні положення, поверхово їх пояснюють.

Іспит поділений на дві частини, успішне виконання яких дозволяє набрати 50 балів:

- перша частина передбачає усну відповідь на три питання екзаменаційного білету;
- друга частина - вирішення практичного завдання (казусу)

ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ НА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ (0-45 БАЛІВ)

Виконання теоретичного завдання потребує повної аналітичної і змістовної усної відповіді (оцінюється від 0 до 45 балів).

41-45 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу, володіють відповідною науково-правовою термінологією, вміють використовувати належним чином нормативну базу, судову практику (вітчизняну та європейську), демонструють високий рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок.

36-40 балів отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, на достатньому рівні володіють відповідною науково-правовою термінологією, демонструють достатній рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок, однак під час усної відповіді допустили несуттєві неточності та не використали на достатньому рівні обов'язкову літературу, були непослідовними у викладі матеріалу.

26-35 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, демонструють загалом добрі знання навчального матеріалу, частково володіють відповідною науково-правовою термінологією, демонструють базовий рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок, проте не змогли розкрили зміст теоретичного завдання повністю, допустивши помітні помилки, неточності, не вміють робити узагальнення та висновки.

15-25 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково, демонструють мінімальний рівень знань навчального матеріалу, низький рівень розвитку навичок самостійного мислення і викладення власних думок, володіють лише базовою науково-правовою термінологією, не орієнтуються в базових для навчального курсу нормативно-правових актах, під час усних відповідей узагальнення та висновки відсутні.

1-14 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому суттєві помилки, не засвоїли навчальний матеріал курсу, володіють лише окремими основними правовими термінами, не проявляють навичок самостій-

ного мислення і викладення власних думок. У відповідях цілком відсутня самостійність, лише за допомогою викладача можуть сформулювати основні положення курсу.

	Поточне оцінювання (*аудиторна та самостійна робота*)												Кількість балів (залікова робота)	Сумарна к-ть балів
Змістовий модуль №1						Змістовий модуль № 2								
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10	Т11	Т12	Т13	50	100
25						25								

ОЦІНЮВАННЯ ВИРІШЕННЯ КАЗУСУ (0-5 БАЛІВ)

Кожен правильно вирішений казус оцінюється максимально 5 балів.

Кожен неправильно вирішений казус оцінюється 0 балів.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ:
національна та ECTS Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	**Оцінка за шкалою ЄКТС**	
	Оцінка (бали)	**Пояснення за розширеною шкалою**
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним повторним опрацюванням освітнього компонента до перескладання

Перелік питань для самоконтролю та контролю навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Історія європейського права»

Блок теоретичних питань:

1. Поняття європейського права.
2. Характерні риси афінського права.
3. Особливості права Спарти.
4. Основні етапи історії римського права.
5. Джерела римського права в період республіки.
6. Римське право в період імперії.
7. Історичне значення римського права та рецепція римського права.

8. Загальна характеристика «Законів XII таблиць» .
9. Загальна характеристика кодексу Юстиніана.
10. Характерні риси «Салічної правди».
11. Джерела права середньовічної Франції.
12. «Кутюми Бовезі» як джерело права середньовічної Франції.
13. Основні риси права середньовічної Франції.
14. «Саксонське зерцало» як джерело права середньовічної Німеччини.
15. «Швабське зерцало» як джерело права середньовічної Німеччини.
16. «Золота булла» 1356 р. як джерело права середньовічної Німеччини
17. Кароліна 1532 р. як джерело права середньовічної Німеччини.
18. Магдебурзьке право – міське право Європи.
19. Англійське загальне право.
20. Статутне право середньовічної Англії.
21. Право справедливості.
22. Соціально-політичні передумови Великої хартії вольностей 1215 р.
23. Велика хартія вольностей про правосуддя.
24. Історичне значення Великої хартії вольностей 1215 р.
25. Загальна характеристика джерел середньовічного українського права.
26. Загальна характеристика Руської правди.
27. Правова система Галицько-Волинського князівства.
28. Литовсько-Руське право (друга пол. XIV-перша пол. XVI ст.).
29. Загальне та статутне право Англії в Новий час.
30. Декларація прав людини і громадянина Франції 1789 р.
31. Загальна характеристика Цивільного кодексу Франції 1804 р.
32. Право власності за Цивільним кодексом Франції 1804 р.
33. Зобов'язальне право за Цивільним кодексом Франції 1804 р.
34. Сімейно-шлюбне право за Цивільним кодексом Франції 1804 р.
35. Спадкове право за Цивільним кодексом Франції 1804 р.
36. Історичне значення Кодексу Наполеона 1804 р.
37. Загальна характеристика Кримінального кодексу Франції 1810 р.
38. Українське право за часів Речі посполитої (друга пол. XVI- перша пол. XVII ст.). Основні риси права. Суд і процес.
39. Українське право в роки Визвольної війни 1648-1654 рр. Правова система. Судова система та процес.
40. Українське право у другій пол. XVII-XVIII ст. Конституція Пилипа Орлика. Зміни у правовому становищі Запорізької Січі. Правова система. Суд і процес.
41. Правова система України за часів імперської окупації (XIX- початок XX ст.).
42. Право Галичини, Північної Буковини і Закарпаття.
43. Загальна характеристика Німецького цивільного уложення 1896 р.
44. Право власності за Німецьким цивільним уложенням 1896 р.
45. Зобов'язальне право за Німецьким цивільним уложенням 1896 р.
46. Сімейно-шлюбне та спадкове право за Німецьким цивільним уложенням 1896 р.
47. Поняття та елементи правової системи Великобританії. Англійська та шотландська правові системи. Правова система Північної Ірландії.
48. Юридичні професії Великобританії.
49. Конституція Третьої республіки у Франції.
50. Конституція Франції 1946 р.
51. Конституція Франції 1958 р.
52. Конституція Німеччини 1919 р.
53. Конституція ФРН 1949 р.
54. Тоталітарне законодавство нацистської диктатури в Німеччині.
55. Новітнє українське право.

56. Українська правова система під час відродження (березень 1917 – квітень 1918 р.). Судова система.
57. Правова система України за гетьманського періоду (квітень 1918 – листопад 1918 р.).
58. Особливості правової системи УНР часів Директорії.
59. Правова система ЗУНР (1918-1923рр.).
60. Формування соціалістичного права. Українське право в період панування тоталітарного режиму.
61. Українська правова система в роки другої світової війни. Правова система України у повоєнні роки.
62. Українське право в період неототалітарного режиму (середина 1960-х – середина 1980-х років). Українське право періоду перебудови (1985-1991 рр.).
63. Розвиток сучасного українського права.

Блок практичних питань:

1. Римлянин побудував житловий будинок, відступивши від ділянки свого сусіда на 1 фут. Через деякий час сусід пред'явив йому позов до суду за неправильне розмежування меж. *Чи буде даний позов задоволений судом? Якщо так, то чому?*

2. Запросивши не менше п'яти повнолітніх римських громадян як свідків і окрім того ще одну особу того ж стану, яка тримає в руках мідну вагу, а тому зветься вагарем, покупець, тримаючи мідь, говорить: «Стверджую, що цей раб за квіритським правом належить мені і що він повинен вважатися купленим мною за цей метал через цю мідну вагу»; потім він вдаряє цим металом по вазі і передає річ через купівлю. *Про який спосіб набуття власності, що супрорводжувався даним обрядом іде мова в уривку із "Інституцій Гая"? Яка мета цього обряду?*

3. Тицій взявши із саду Луція Ліцинія жердини і орудував ними на будівництво будинку. На вимогу Ліциния повернути жердини Тицій відповів відмовою. *Як має бути вирішено спір по Законам XII таблиць?*

4. Марк Манлій, вважаючи мула, який зайшов до нього на подвір'я безхазяйним, заволодів ним, а через півтора року продав мула своєму сусіду Луцию Лівію. Незабаром виявився колишній господар мула і зажадав його у Лівія. *Як вирішиться суперечка на підставі Законів XII таблиць?*

5. Семпронія після смерті чоловіка перебувала під опікою дівер. Діючи без згоди опікуна, вона передала належного їй раба в користування братові - Гаю Семпронію. Через півтора року опікун зажадав повернення раба в господарство своєї підопічної. Брат її відмовився виконати цю вимогу, посилаючись на те, що раб став його власністю за давністю. *Як має бути вирішено спір на підставі Законів XII таблиць?*

6. Аврелія вийшла заміж за Нумерія Негідія. Через деякий час вона дізналася, що чоловік продав земельну ділянку з будинком, який вона отримала від батьків як придане. Аврелія звернулася до суду з позовом про повернення їй проданого чоловіком майна. *Яким має бути рішення суду при шлюбі «cum manu» і при шлюбі "sine manu"?*

7. Після смерті римлянина А. все його майно було успадковано двома синами в рівних частках. Проте у померлого А. були ще й борги. *Яким чином регулювався порядок отримання спадщини спадкоємцями, в тому числі, враховуючи борги померлого?*

8. Не маючи коштів, щоб розплатитися з кредиторами, батько сімейства запропонував їм в якості наймита власного сина.*Чи вправі він так вчинити? Чи є таке рішення батька підставою для сина вимагати емансипації?*

9. У стародавньому Римі в 250 р до н.е. раб знатного римлянина Сервія скоїв злочин - вкрав дорогі прикраси з будинку іншого римлянина Гая. *Хто понесе відповідальність за цей злочин, і яким чином?*

10. У стародавньому Римі в 350 р до н.е. Гай вкрав у Тита колоди, з яких побудував будинок. *Яким чином Тит міг зажадати відшкодування заподіяної йому шкоди?*

11. Сильний вітер, зірвавши з даху будинку черепицю, заніс її на сусідній двір, де нею було вбито вівцю. *Чи можливий позов до господаря черепиці? Якщо так, то чи даний позов є особистим або речовим? Про що буде цей позов? Якою буде ціна позову?*

12. У 277 р до н.е. в стародавньому Римі розглядали в суді справу за позовом Тита до Тріфоніана. Ціна позову по цій справі склала 900 асів. Суддя стягнув з справи судову заставу - 500 асів. *Чи правомірні дії судді?*

13. У вільного франкського селянина Тіотперта було вкрадено коня. Через тиждень він знайшов його в сусідньому селі на дворі у Вольвіна, який заявив, що три дні тому купив коня на ярмарку у свого знайомого Арнульфа. За словами Вольвіна, при покупці були присутні свідки. *Чи може Тіотперт силою відібрати у Вольвіна свого коня? Як має бути вирішено їх суперечка?*

14. Франкський дружинник Сигиберт, перебуваючи за дорученням короля в місті Туре, купив чудового бойового коня у начальника міської варти. Договір уклали відповідно до закону. По поверненню додому в місто Ахен Сигиберт був звинувачений королівським дружинником Дагобером у крадіжці. Дагобер заявив, що цей кінь був викрадений у нього навесні минулого року під час війни з вестготами. Слова Дагобера підтвердили троє дружинників, які брали участь в поході на вестготів разом з ним. Сигиберт відправив трьох друзів до начальника варти Тура, просячи його терміново прибути в Ахен. Через півтора місяці після виникнення спору Дагобер зажадав від Сігіберта негайно відмовитися від коня і сплатити необхідну за законом грошову суму, бо минули 40 днів, а вказана ним особа в Ахен не прибула. *Чи правомірна вимога Дагобера?*

15. Два сусіди-франки давно ворогували. Якось між ними спалахнула чергова сварка. Один звинуватив іншого в тому, що він спеціально зрізав три лозини, які зв'язували загорожу, посилаючись на свідчення двох сусідів, що бачили це. *Як буде вирішена ця суперечка?*

16. Франк Хільперік успадкував від свого батька земельну ділянку і передав його в тримання літу (неповноправному вільному) Веомаду з обов'язком сплачувати частку врожаю. Батько Хільперіка задовго до смерті позичив у свого сусіда Хлотаря велику суму грошей і не зміг вчасно віддати борг. За відсутності Хільперіка розлючений Хлотар з криками, що «він (Хлотар) втомився чекати, коли цей (Хільперік) виплатить борг», зламав огорожу, що оточувала поле Хільперіка, і вигнав працювати в поле Веомада. Коли Веомад спробував чинити опір, Хлотар сильно вдарив його по голові палицею, завдавши ушкоджень. Він заявив, що забирає землю в погашення боргу, після чого виорав і засіяв поле Хільперіка. *Чи правомірні дії Хлотаря? Як і яким чином повинно було здійснюватися витребування виконання зобов'язання і як може бути погашений борг?*

17. У державі франків в 495 р. помер Вілмор. У нього не залишилося синів, але залишилася дружина.
Хто успадкує майно Вілмора? Чи може його дружина успадкувати земельну власність?

18. Після смерті вільного франка Ч. залишився будинок із господарськими будівлями і ділянка землі. Право на спадкування мали удова франка Ч., його син і брат. Син франка був одружений на рабині. Проте на це майно пред'явив права родич Ч., франк Б., але на суді з'ясувалося, що

п'ять років тому Б. відмовився від родинних стосунків з франком Ч. *Яким чином повинна бути поділена спадщина, що залишилась після франка Ч. згідно Салічної правди? У якому випадку всю спадщину одержав би франк Б.?*

19. Гільдебрант був викритий в крадіжці дворічної свині і підпалі комори з хлібом у свого недруга Адальберта. *Яке покарання він повинен нести за Салічною правдою?*

20. Франк Жак вкрав раба і потайки його вивіз. Жак був викритий в своєму злочині. *Яким чином він буде покараний?*

21. В державі франків взимку 510 р. хлопчик Хлодвіг, дев'яти років, вкрав на базарі яблуко. Його спіймали. *Чи буде Хлодвіг покараний?*

22. Багатий франкський общинник Лотар, що відрізнявся поганою вдачею, розсварився з усіма родичами і навіть офіційно розірвав узи спорідненості, посварився з королівським чиновником графом, зарубавши того мечем. Санкцію суду рахінбургів виконати категорично відмовився. На королівський суд він не з'явився, хоча туди його викликали тричі.
1. Яке покарання повинен був понести Лотар згідно вироку рахінбургів за вбивство графа?
2. Яким шляхом він зміг би зібрати потрібну суму для сплати штрафу?
3. Яка кара спіткає його за неявку в королівський суд?

23. Маргарет Холмс направила до суду повідомлення про смерть громадянина і скаргу на громадянина Стенозу, винного нібито у вбивстві. Громадянин Стенозу не є чоловіком громадянки Холмс. *На основі «Великої хартії вільностей» 1215р. визначте, чи можливий арешт громадянина Стенозу і його ув'язнення?*

24. Вдова Тома Сміта, що має утримання від короля, відмовила графу Дантону в проханні про укладення шлюбу, мотивуючи свою відмову тим, що вона не має на те згоди короля. Граф спробував примусити вдову до шлюбу. Вона звернулася з петицією до короля. *Як вирішиться справа згідно з нормами «Великої хартії вільностей»?*

25. Шериф графства Йоркшир в умовах голоду у примусовому порядку вилучив у лондонського купця Мартіна Крога віз із харчами, виплативши останньому ринкову вартість вилученого. Купець звернувся з цього приводу до суду королівської курії (суд казначейства), вказуючи на неправомірність дій шерифа і просячи суд відновити справедливість.
Які варіанти вирішення справи за «Великою хартією вільностей»?

26. За ненавмисне вбивство своєї мисливської собаки барон відібрав у свого віллана все його майно в якості штрафу і зробив його пастухом. *Чи правомірні дії барона за «Великою хартією вільностей»?*

27. Поручителі боржника, заплативши за нього борг, заволоділи його майном з метою відшкодування своїх збитків. *Чи правомірні їх дії за «Великою хартією вільностей»?*

28. У 1233 році барони, викликані до ради магнатів в Оксфорд, відмовилися туди з'явитися і письмово зажадали у короля Генріха III відставки Петра де ля Рош та інших іноземних радників – членів «вузької» королівської ради. Коли ж Генріх III відмовився виконати цю вимогу, велика група баронів на чолі з Річардом Маршаллом підняла повстання, що змусило короля вислати де ля Рош з королівства. *На які положення «Великої хартії вільностей» могли опиратися барони в своїх діях?*

29. В ході боротьби за створення парламенту, прихильники обмеження королівської влади, посилалися на положення «Великої хартії вільностей» 1215 р.

Які саме пункти зазначеного документа можна було вважати обґрунтуванням правомірності існування парламенту? Чим парламент, що утвердився в кінці XIII ст., відрізнявся від органів, створення яких передбачалося «Великою хартією вільностей» 1215 р.?

30. Шевальє де Ербуа був викликаний як відповідач до суду у встановлені строки. Оскільки шевальє було далеко їхати до місця суду, він заздалегідь відправився в подорож. Під час поїздки кінь його захворів і зліг. Нового коня вдалося купити лише через декілька днів. В результаті шевальє де Ербуа запізнився до суду на 5 днів. *Чи є дане запізнення правопорушенням і чи буде шевальє де Ербуа нести відповідальність за нього?*

31. Між графом і його васалом виникла суперечка про розмір фьєфа. Основним доказом позиції графа був документ, складений графом і скріпленим печаткою, про пожалування феодом. У документі межі феоду були вказані набагато менші, аніж межі земель, на які претендував васал. *Чи є даний документ належним свідченням правоти графа, якщо сам документ і печатка графа визнані справжніми?*

32. У сім'ї серва та вільної жінки народилася дитина. *Яким правовим статусом вона володітиме? Чи зміниться правовий статус дитини, якщо передбачити, що батько був вільним, а мати кріпачкою?*

33. Один з графів був звинувачений у тому, що самовільно від свого імені став чеканити монету з срібла. Слідство встановило, що якість металу була високою, а вага монети відповідала номіналу. *Чи вважаються дані дії злочином, і чи буде граф нести покарання?*

34. На території фьєфа одного з лицарів було здійснено розбійний напад. Одного із злочинців удалося схопити, і шевальє, володіючи правом нижчої юстиції, наказав стратити розбійника. *Чи правомірні дії шевальє?*

35. У судовій суперечці між двома особами з'ясувалося, що суддя, призначений для вирішення справи, є боржником однієї із сторін процесу. *Чи дає даний факт іншій стороні підстави вимагати заміни судді?*

36. При розгляді судової суперечки один з учасників запросив як адвоката свою сестру, яка славилася начитаністю, жвавістю і гостротою мови.*Чи могла жінка виступати в суді в даному випадку? Чи має бальї право відхилити кандидатуру адвоката?*

37. Шевальє Жан Мерсьє звернувся в курію свого сеньйора про визнання права saisine (сейзини) на порожні пасовища, якими він користувався вже півтора року. *Чи правомірна вимога Мерсьє?*

38. На рицарському турнірі під час поєдинку спис одного суперника пробив іншого суперника і наніс йому смертельну рану, внаслідок чого потерпілий помер. *Як можна кваліфікувати дані дії? Чи буде особа, винна в смерті, нести відповідальність?*

39. Під час оранки свого поля саксонський селянин села Ганс Шварц знайшов великий коштовний камінь. Зрадівши, він став копати глибше і знайшов ще багато різних дорогоцінних каменів. Дізнавшись про знахідку Ганса, збирач податків Клаус зажадав віддати весь скарб в казну герцога, посилаючись на статтю «Саксонського зерцала». Селянин категорично відмовився це зробити. *Як слід вчинити за «Саксонським зерцалом»?*

40. У XIII ст. Карл Шмідт був чиншовиком у володінні Саксонського феодала. *Якими були його чинші та повинності у «Саксонському зерцалі»? Чи мав Карл Шмідт право покинути володіння свого феодала?*

41. 13-річний Олівер і 16-річний Ганс були затримані у момент вчинення крадіжки в лавці м'ясника. В процесі слідства з'ясувалося, що Ганс вже двічі був раніше помічений у крадіжках. *Яке покарання чекає Олівера і Ганса відповідно норм «Кароліни»?*

42. У XVI столітті Ганну Фішер звинуватили в тому, що вона – чаклунка. *Які докази вважалися достатніми для звинувачення у чаклунстві і яке покарання могло бути застосоване до Ганни Фішер за «Кароліною»?*

43. Наречений покоївки Фрідріх вчинив крадіжку шляхом проникнення до чужого будинку. Допомогла йому проникнути до чужого помешкання його наречена.

Яке покарання загрожує Фрідріху за даний злочин відповідно до «Кароліни»? Чи буде притягнута до кримінальної відповідальності наречена Фрідріха за співучасть? Які види співучасті передбачала «Кароліна»?

44. У пивній посперечалися Отто Лей і Пауль Вагнер. Зав'язалася бійка, в яку були втягнуті всі відвідувачі пивної. Коли бійка закінчилася, на підлозі лежали вбиті Отто і Пауль. *Хто повинен нести відповідальність за вбивство згідно норм «Кароліни»?*

45. Пітер застав свою дружину Грету в ліжку із сусідом Альбертом. У пориві гніву Пітер схопив важку бронзову статуетку і вбив їх обох.

Як необхідно кваліфікувати дії Пітера за «Кароліною»?

46. У володіннях Шварценберга були затримані два беззбройні злодії, які вкрали у селянина Йоганна майно на суму 4 гульдени. Один із злодіїв вчинив крадіжку вперше, другий попався втретє.

Яке покарання чекає на кожного з них відповідно до норм «Кароліни»?

47. У травні 1547 року влада вільного імперського міста Золінгейма («Священна Римська імперія німецької нації») наказали начальнику міської варти заарештувати ватагу волоцюг, які оселилися біля міських стін в яру. На думку членів міського магістрату, ці волоцюги були винні в цілій серії крадіжок, скоєних в будинках городян в останні місяці. Допитані під тортурами волоцюги не зізнавалися у вчиненні приписуваних їм злочинів. Думки членів міського магістрату розділилися: одні пропонували вислати волоцюг під посиленим конвоєм з міської території, інші вимагали повісити всю ватагу, бо інакше волоцюги почнуть мститися городянам за безвинні муки і ув'язнення в міській в'язниці. Бургомістр наказав міському судді знайти законний спосіб повісити всіх волоцюг. *Чи зможе суддя виконати наказ бургомістра? Свою відповідь обґрунтуйте на підставі «Кароліни» 1532 року.*

48. Група молодих людей скоїла розбій на ринку Штутгарта, але охоронцям вдалося затримати лише одну особу. В ході допиту підозрюваний відмовився вказати своїх спільників. *Як повинні вчинити слідчі органи відповідно до «Кароліни»?*

49. Селянин Уолтер Джіффард був спійманий лісником в королівському заповіднику під час незаконної рубки дерев. Свій вчинок Уолтер пояснив тим, що його сеньйор, граф Рожер де Монфор, наказав йому привезти колоди з королівського лісу, щоб з них побудували обори. Лісник пов'язав Уолтера і привіз його до шерифа. Під час перевезення Уолтеру вдалося звільнитися. Він втік, вдаривши лісника палицею по голові. Від отриманих травм лісник помер. Селяни, які збирали в лісі горіхи, через кілька днів виявили тіло лісника. Уолтер ж весь цей час переховувався в будинку свого брата в сусідньому селі. На пошуки Уолтера шериф закликав селян з

довколишніх сіл, але ті відмовилися шукати злочинця. *Чи будуть нести відповідальність селяни за відмову шукати злочинця? Обґрунтуйте відповідь згідно норм «Вінчестерського статуту» 1285 р.*

50. Під час виконання службових обов'язків на хабарі був затриманий шериф одного з графств Англії. *Яке покарання буде нести шериф графства відповідно норм Першого Вестмінстерського статуту?*

51. Бейліф відпустив на поруки особу, яку відповідно до закону не мав права відпускати. *Що загрожує бейліфові за цей вчинок відповідно до норм Першого Вестмінстерського статуту?*

52. Під час судового процесу було з'ясовано, що захисником з метою омани учасників процесу були оголошені недостовірні факти щодо свого підзахисного. *Які санкції можуть бути застосовані до захисника за вчинення даного проступку згідно норм Першого Вестмінстерського статуту?*

53. Лорд подав до суду позов про повернення землі через те, що Джон вже два роки не виконує служби та звичайні повинності. *Яким чином буде вирішена суперечка між лордом та його Джоном відповідно до норм Другого Вестмінстерського статуту?*

54. Елен Леруа, отримавши зі згоди чоловіка спадщину, подарувала йому, з його ж згоди, будинок, незважаючи на те, що шлюбний договір забороняв дарування між подружжям. Пізніше, вже без згоди чоловіка, вона склала заповіт, за яким все своє майно заповіла одному із синів. *Чи правомірні дії Елен Леруа за Кодексом Наполеона?*

55. Жан Робер залишив заповіт, в якому єдиним спадкоємцем назвав свого позашлюбного сина П'єра Труа. Законні діти Роберта – Жан і Люсі – оскаржили заповіт. *Яким має бути рішення суду за Кодексом Наполеона? Чи може П'єр Труа претендувати на частину спадщини?*

56. Анрі Форе 17 жовтня 1817 р. продав ділянку землі, яка була частиною посагу його дружини – Марі Форе. Батьки М. Форе звернулися з позовом до суду, оспорюючи право А. Форе продати ділянку. *Яким повинно бути рішення суду?*

57. Леон Абервіль 17 травня 1821 р. продав ділянку, яка належала йому, за 20 тис. франків Жану Леру. Однак через деякий час він звернувся до суду з позовом про розірвання договору, стверджуючи, що через свою недосвідченість він не знав дійсної ціни ділянки. Відповідач відмовився задовольнити претензію позивача, посилаючись на те, що договір купівлі-продажу було укладено з дотриманням усіх необхідних формальностей. *Яке рішення повинен винести суд?*

58. Жан Лур'є залишив заповіт, згідно з яким його сини Ежен і Анрі одержували по 50 тис. франків, а П'єр – 80 тис. франків. Обґрунтувалося це тим, що, по-перше, П'єр – старший син, по-друге – найулюбленіший і, по-третє, у нього вже є діти. П'єр, вражений смертю батька, помер того ж дня. Ежен і Анрі, ознайомившись із заповітом, відмовилися визнати які-небудь спадкові права за онуками Жана Лур'є. *Як розв'язати цей казус?*

59. Альберт де Моран одержав спадщину, що включала дуже цінну старовинну бібліотеку. 21 жовтня 1867 р. він подарував її частину своєму другові, молодому вченому-філологу Гюставу Роже. Родич А. Де Морана, Пилип д'Артруа, звернувся з позовом до суду, оскаржуючи цей подарунок. *Яким буде рішення суду?*

60. Жюль Превер придбав у Сімона Верне яблуневий сад. У серпні, коли почався збір фруктів, Верне поставив вимогу про передачу Преверу врожаю або сплати його вартості. Свої вимоги

він мотивував тим, що договір купівлі-продажу передбачає відчуження лише “коренів” фруктових дерев, а не їхніх плодів. Смішно, стверджував Верне, робити предметом угоди таку невизначену річ, як майбутній урожай яблук. Його претензії були відхилені. *Яке рішення ухвалить суд?*

61. Містер Гюнтер працює на містера Волкера. У них був укладений договір за всіма правилами Німецького цивільного уложення 1896 (книга друга, ст. 305-323). Договір був укладений навесні 1901 року на 10 років. Згідно ст. 611 «особа, що обіцяє послуги, зобов'язується надавати домовлені послуги, а протилежна сторона – сплатити обумовлену винагороду», що і було дотримано сторонами. Незважаючи на це, містер Гюнтер вирішив припинити договір, за сімейними обставинами. Містер Волкер був проти. Справа була передана до суду. *Яким буде рішення суду згідно Німецького цивільного уложення 1896 року?*

62. У Німеччині на початку XX ст. хімічний концерн побудував завод, не обладнаний очисними спорудами. Збір газу і стічних вод заводу призвів до того, що на сусідніх земельних ділянках знизилася врожайність і погіршилися умови життя і здоров'я селян. Власники ділянок, селяни, звернулися до суду з позовом проти концерну, вимагаючи, щоб були вжиті заходи, що забороняють викид шкідливих речовин на їх землю. Адвокати концерну в суді заявили, що вплив шкідливих речовин на земельні ділянки селян є незначним. *Як буде вирішена ця суперечка за Німецьким цивільним уложенням 1896 р.?*

63. Бергман залишив заповідальне розпорядження, в якому призначив своїм спадкоємцем одного з двох синів. Нотаріус відмовився завірити це розпорядження і порадив Бергману врахувати інтереси другого сина і дружини. Однак Бергман наполіг на своєму.*Чи отримають свою частку другий син і дружина Бергмана згідно норм Німецького цивільного уложення? Якщо так, то яку?*

64. Громадянин **М.** зняв кімнати на верхньому поверсі будинку. Через деякий час дах будинку потік, і **М.** змушений був звільнити одну з кімнат. Коли прийшов час в черговий раз вносити орендну плату, **М.** заплатив менше обумовленої суми. Наймодавець же наполягав на сплаті суми, зазначеної в договорі, оскільки, за його словами, **М.** з самого початку знав про стан будинку і ризик протікання. *Спираючись на норми Німецького цивільного уложення, визначте, чи правий* **М**.*?*

65. Під час судового процесу про визнання недійсним шлюбу Франца Кауфмана з Ілаізою Дітріх, розпочатого батьком нареченої, відповідач навів такі аргументи. По-перше, він має самостійний заробіток; по-друге, хоча йому лише 20 років, його мати дала згоду на шлюб; по-третє, оскільки мало місце церковне
вінчання, світські влади вже не можуть розірвати «священний союз двох сердець». *Яке буде рішення суду за Німецьким цивільним уложенням?*

Зарахування результатів неформальної освіти

Якщо здобувач освіти отримав знання окрім формальної освіти у неформальній/інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно положення «Про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» та рішення кафедри (на основі аргументування викладача, що тематика семінарів, вебінарів, воркшопів,

тренінгів, у яких взяв участь студент підтверджується сертифікатом, програмою, а також відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю тощо).

При поточному контролі враховуються результати неформального навчання, здобуті на навчальній платформі Prometheus (https://prometheus.org.ua), що за змістом відповідають темі або окремим питанням теми навчальної дисципліни «Історія європейського права».

Під час зарахування результатів неформального навчання застосовується шкала оцінювання відповідно до розподілу балів за темою навчальної дисципліни (яка відображена у робочій програмі навчальної дисципліни «Історія європейського права»).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література:

1. Єрмолаєв В. М. Історія держави і права України. 2-ге вид., допов. та розшир. Харків: Право, 2025. 496 с.
2. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник / О. М. Бандурка, О. М. Головко, І.А. Логвиненко та ін. ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки ; вступ. слово О. М. Бандурки. 2-ге вид., допов. та змін. Харків : ХНУВС, 2021. 596 с.
3. Історія держави і права України : навч. посіб. / В. Боняк, Д. Селіхов, Ю. Завгородня та ін. Дніпро : ДДУВС, 2024. 208 с.
4. Історія держави та права зарубіжних країн : навчальний посібник / Н. М. Хома. 3-тє видання, стереотипне. Львів : «Новий Світ-2000», 2026. 474 с.
5. Куракін О. М., Туренко О. С., Іванов І. В. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник. Кропивницький : ДП «ІНФОТЕХ», 2022. 546 с.
6. Марченко О.В. Історія держави і права зарубіжних країн : підручник; у 2-х т.. Дніпро : ДДУВС, 2025. Т. 2. 428 с.
7. Никифорак М. В., Максимюк О. Д. Історія європейського права. Практикум. Чернівці : Чернівец. нац. університет, 2021. 348 с.
8. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. Р. А. Петрова ; М-во освіти та науки України, Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.». Вид. 11-те, змін. і доп. Харків : Право, 2024. 488 с.
9. Тищик Б. Й. Історія держави і права зарубіжних країн. Новітній час (1918-початок XXI ст.) : навч. посібник. Львів: Світ, 2016. 720 с.
10. Трофанчук Г. І. Історія держави і права зарубіжних країн. К. : Юрінком Інтер, 2024. 396 с.

Додаткова література:

1. Бойко І. Правове регулювання цивільних відносин на українських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини (1772-1918 рр.) / *Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. Випуск 57.* С. 93-95.
2. Гладенко О. Лісабонський договір ЄС 2007 року як новий етап еволюційного розвитку права Європейського Союзу. *Вісник Центральної виборчої комісії. 2008. № 1(11).* С. 73-77.
3. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн : Навч. посіб. / 5-те вид., перероб. і допов. К. : Істина, 2005. 768 с.
4. Грубінко А. В. Історія держави і права зарубіжних країн : Навчальний посібник. Тернопіль, 2010. 392 с.
5. Дахно І. І. Історія держави і права : навч. посіб. Київ : Центр учб. літ., 2013. 658 с.
6. Дейвіс Н. Європа. Історія. К. : Атіка, 2006.
7. Історія держави і права зарубіжних країн у схемах / уклад.: С. І. Власенко [та ін.]. Харків : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2007. 35 с.

8. Історія держави і права зарубіжних країн. Хрестоматія. Навч. посіб. для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / За ред. В.Д. Гончаренка. К.: Видавничий дім "Ін Юре", 2002. 730 с.
9. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу : монографія / за заг. ред. І. В. Яковюка. Київ : Ред. журн. «Право України», 2012. 208 с.
10. Крестовська Н. М., Цвіркун О. Ф. Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія-практикум. Харків : Одіссей, 2010. 488 с.
11. Ковальова С. Г. Історія держави і права зарубіжних країн: запитання та відповіді: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]; М-во освіти і науки України, Чорномор. держ. ун-т ім. П. Могили. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. 222 с.
12. Кульчицький В. С. Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини / В. С. Кульчицький, І. Й. Бойко, І. Ю. Настасяк, О. І. Мікула. Львів, 2002. 88 с.
13. Кульчицький В., Левицька І. Джерела, структура, основні положення австрійського цивільного кодексу 1811 р. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. юрид.* 2009. Вип. 48. С. 47-49.
14. Лисенко О. М., Муравйов В. І., Святун О. В. та ін. Європейське право: право Європейського союзу. У 4-х книгах. Книга перша: Інституційне право Європейського союзу. Київ: ІнЮре, 2015. 312 с.
15. Логвиненко Є. С. Становлення та розвиток системи покарань у Давньоримській державі. *Право і безпека. 2015. № 3(58).* С. 31-35.
16. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. Вид. 5-те, допов. Київ : Атіка, 2006. 680 с.
17. Орач Є. М, Тищик Б. Й. Основи римського приватного права: Навчальний посібник. Львів, 2000. 238 с.
18. Пеца Д. Д., Бадида А. Ю., Зан М. І. Історія держави і права зарубіжних країн : навчально-методичний посібник з курсу. / рец. : Д. М. Бєлов, С. Б. Булеца. Ужгород : Юридичний факультет Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет», 2023. 50 с.
19. Порівняльне правознавство: підручник / В. Ткаченко, С. Погребняк, Д. Лук'янов. Х. : Право, 2012. 272 с.
20. Сидорук Т.В. Лісабонський договір: зміни та нововведення в інституційному устрої і праві ЄС : URL : http://www.kymu.edu.ua/vmv/v/10/08.htm.
21. Середа А. М. Історія держави і права зарубіжних країн: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]; Держ. вищ. навч. закл. «Запоріз. нац. ун-т М-ва освіти і науки України». Запоріжжя, 2007. 294 с.
22. Тихоненков Д. А. Історія держави і права зарубіжних країн: посіб. для підгот. до іспитів. Харків : Право, 2017. 248 с.
23. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник. К. : Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 416 с.
24. Хома Н. М. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти. 3-тє вид., стер. Львів : Новий Світ, 2008. 480 с.
25. Treaty of Lisbon amending the Treaty of European Union and the Treaty establishing the European Community // *Official Journal of the European Union. Series C. 2007. Vol. 50. № 306.* 271 p.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Сайт Європейського суду з прав людини: https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/ukr&c
2. Сайт Конституційного Суду України: http://www.ccu.gov.ua/
3. Сайт Верховного Суду: https://supreme.court.gov.ua/supreme/
4. Сайт Верховної ради України: https://rada.gov.ua/
5. Сайт Міністерства юстиції України: https://minjust.gov.ua/

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні освітнього компонента регламентовано чинними документами ЧНУ:

- «Кодекс академічної доброчесності та етики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti-ta-etyky-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriia-fedkovycha/

- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyiavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/

- «Політика використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha-zi-zminamy-zatverdzhenymy-vchenoiu-radoiu-chnu-imeni-yuriia-fedkovycha/

Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:

- *допускається за умови* дотримання принципів академічної доброчесності (здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт і спосіб його застосування);
- *не допускається* використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- *додаткові обмеження чи вимоги* щодо використання ШІ *можуть визначатися* викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни